

מילי דמלכא

שיחות ומאמרים שזכינו לשמוע מאת
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מאמרי פסח

ד' תש"ז

והגיענו הלילה הזה

יו"ל ע"י

מכון שפה ברורה

שע"י חסידי קאסוב

ניסן תשפ"ד לפ"ק

**כל הוצאות
עריכת זהו"ל של הגליון
נתנדב ע"י**

ידידינו היקר שבקרים, רודף צדקה וחסד בכל מאודו והונו
בונה ומקים עולמות של תורה וחסד, איש האשכולות העושה גדולות

**הרוצה בעילום שמו
לע"נ**

הרה"ח מו"ה מרדכי ב"ר חיים אריה ע"ה
וזוגתו מרת טויבא רבקה בת ר' יעקב יואל ע"ה

הרה"ח מו"ה שלום נחמן ב"ר חיים ע"ה
וזוגתו מרת דבורה בת ר' משה אהרן ע"ה

והרה"ח מו"ה חיים אליהו ב"ר זאב ע"ה
וזוגתו מרת שיינדל בת ר' אלעזר ליפא ע"ה

האה"ח מרת מלכה בת ר' חיים אליהו ע"ה

זכות הפצת מעינותיו של אור שבעת הימים מרן הבעל שם הק' ותלמידיו
ז"ע ינו בעדיו שירוח רב נחת דקדושה מכל יוצ"ח ושותברך בכל מעשי
ידיו בשפע ברכה והצלחה בכל עסקיו, ויסגא חן וחסד בעיני אלקים
אנשים בכל הפצו מתוך עושר ואושר שלות
הנפש והרחבת הדעת כל ימי חייו

הר"מוד בגליון רחלז
יהיה לזכות רפואתו השלימה והמהירה של
מרן רבינו שרגא פייביש בן מלכה שליט"א
בתוך שאר רחולי ישראל

לשמוע דרשות, ושיעורים שונים מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
וכן למודעות ומאורעות שונות בקרב קהילתנו הק'
יש להתקשר לקו "קול קאסוב"
במס' 718-682-2004 או במס' ישראל 972-72-370-1810

כל הזכויות שמורות
להערות והארות או לקבל הגליון מדי שבוע בשבוע ע"י e-mail
יש לפנות להמערכת
במס' 917-686-5892
או אל toraskosov@gmail.com

נערך ונסדר ע"י:

והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור

דרך העבודה הרמוזה בסימני הסדר

והפרישו הנכרים שביניהם. והיתה נפשם קוהא לאכול, אמרו לו: משה רבינו, תן לנו מה נאכל. אמר להם: כך אמר לי הקב"ה 'וכל עבר איש מקנת כסף ומלתה אותו או יאכל בו' (שם פסוק מד), עמדו ומלו את עבדיהם. והיתה נפשם קוהא לאכול, אמרו לו: תן לנו מה נאכל. אמר להם: כך אמר לי הקב"ה סינפומום [זה הכלל וסוף הדבר (מתנות כהונה שם)] 'כל ערל לא יאכל בו' (שם פסוק מח), מיד כל אחד ואחד נתן חרבו על ירכו ומל עצמו'. ומדרש זה אומר מעצמו דרשוני, שמאחר ואנשים אלו לא יכלו לעשות את הפסח מחמת היותם ערלי לב וערלי בשר, מדוע דחאם משה רבנו פעם אחר פעם ואמר להם שהם אינם יכולים לאכול מקרבן ה' לפי שיש

'כל ערל לא יאכל בו', געוועי הפחותים שבישראל שהיו במצרים לאכול קרבן פסח

שנו רבותינו במדרשם (שיהש"ר א ג), שבי"ד בניסן - ערב צאת ישראל ממצרים לחירות עולם, היו רבים מבני עמנו, שלא רצו לקיים את דבר ה' ולמול עצמם כדי לאכול מקרבן הפסח כמצווה עליהם (שמות יב מח), מחמת שהיו ירודים ואחוזים בעמקי הקליפה מבלי יכולת לגבור עליו. עמד הקב"ה והעביר ריח מגן עדן בקרבן פסחו של משה^א, 'עד שהיתה נפשם קוהא [פירוש, קשה ומשתוקקת (ראה רמב"ן בראשית מט י)] לאכול, ואמרו לו: משה רבינו, תן לנו מה נאכל. אמר להם משה: כך אמר לי הקב"ה 'כל בן נכר לא יאכל בו' (שמות יב, יב מג). עמדו

א. ומדה זו נוהגת בכל דור ודור, שצדיקי אמת זוכים גם עתה להרגיש טעם גן עדן בהאי לילה, כמו שכתב ב'אמרי נועם' (ליום א' דפסח ד"ה ויתן לך): 'זירח את ריח בגדיו' (בראשית כז, כז), בבעל הטורים כתוב, אשר 'ליל פסח' עולה בגימטריא 'ריח'. ושמעתי בשם אדמו"ר הצדיק הקדוש מורנו הרב מנדל מרימנוב שאמר אל כבוד אדוני אבי זקני הצדיק מראפשיץ זי"ע, אשר המשיך בליל פסח ריח גן עדן. ובמאמר זה יובנו הדברים יפה.

ב. ראה ברמב"ן (בראשית מט י) המביא מדרש זה ומבארו: 'והענין, שהיתה נפשם נחלשת ומשתברת בגופם מרוב תאותם לאכול מן הפסח שנדבק בו הריח הטוב'.

מילי דמלכא

מאמרי פסח - א), ש'מלכות' ה', התגלות כבודו ית' בתחתונים, צומחת ובאה רק מתוככי הגבורות, כשיש ניסיונות וקשיים והיצר הרע מפתה ואומר שאין אלהים בארץ, ומתגברים כנגדו לגלות את כבוד ה'. ומהאי טעמא כל הגאולות תלויים במידת ה'בינה' ששורשה דין (פרי עץ חיים שער חג המצות פרק ז), כי מציאות זו של גאולה שהוא מלשון גילוי שיתגלה כבוד ה' בעולם שהיה מכוסה בגלות, יכולה שתהיה רק אחר שקדם לזה גלות וקושי וביררו שם את נקודת אלוקותו ית'. ולכן לעתיד שבה תהיה 'מלכות' ה' בשלימות - 'והיה ה' למלך על כל הארץ' (זכריה יד ט), מן ההכרח שגם גבורות המלחמה קודם לכן יהיו קשים יותר, ולפיכך דורנו שקודם לגאולה מתאמץ ונלחם בגבורה מול היצר בניסיונות ערב בוקר וצהריים עוד יותר מבדורות הקודמים, כי אנחנו אלו המיוחדים להשיג את הגאולה.

אבן, אף שזהו הסדר הקבוע בכריאה, שיתרון האור בא רק אחר

נכרים ביניהם או שעבדיהם אינם נימולים, ולא השיב להם מיד את סופו של דבר, שגם אם יעשו כל מה שיעשו, עדיין לא יוכלו לאכול מַזְבַּח הפסח כל עוד והם עדיין בערלתם.

'אשר גאלנו וגאל את אבותינו', שורש הגאולות הם מספירת 'בינה' מצד הדין

על מנת להבין את שלפנינו, נקדים לקיים 'שואלין ודורשין בהלכות הפסח' (פסחים ו), להעמיק מעט בבינה יתירה על מהות ליל הסדר ואורו הגדול הבוקע ויוצא, על פי דרכם של המאורות הגדולים רבינו האר"י הקדוש זי"ע וגוריו, ואיתו עמו אור שבעת הימים ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע ותלמידיו אחריו, כשמהם יבוא בעזרת ה' מדרש זה אל תיקונו, וממנו נקח צידה להכין הדרך לליל הסדר ורוממותו.

אבן הפינה לכל מאמרינו הנה הוא, היסוד הגדול שהארכנו בו במאמרי פסח הקודמים (מילי דמלכא

ג. עיין לדברי הרה"ק ה'ערוגת הבשם' בצוואתו לבניו (הכנה דרבה אות פ) שעורר על לימוד ספרי חסידות ודעת כהכנה דרבה לקראת המועדים כשם שצריכים ללמוד ספרי הלכה לידע את המעשה אשר יעשו, וזה לשונו: 'ועל כן הוו זהירים בזה בכל האפשרי, ללמוד בכל פעם גמרא ממסכת השייכות לאותו יום טוב, וכמו כן בספרן של רבותינו הקדושים הצדיקים אנשי מעשה, דברי מוסר השייכים לכל יום - טוב בזמנו ובמועדו. ובפרט בספרים של רבותינו הקדושים תלמידי ה'בעל שם טוב' זי"ע המדברים מקדושת המועדים, מצוותן שתהיו קורין בהם בזמנם ובמועדם, ולא רק בהעברה בעלמא כמדלג על ההרים, כי אם בהתבוננות הלב ובעומק המחשבה, שיתו לבכם לחילה, לדברי מוסר השכל ורמזי חכמה הטמונים

והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור ג

וגאלם אף שלא היה ראויים, וזיכך את נשמתם אף שלא היו כדאיים, עד שהשתוקקו לעזוב את אלהי מצרים ולהתקרב אליו ית"ה.

וזה סוד מה שגילה האר"י הקדוש (שער הכונות דרושי חג הפסח) שבלייל הסדר אין כלל אחוריים – מקום החיצונים, אלא מאיר בו גדלות וקטנות בבת אחת. שמאחר ובלילה הזה מאיר ה' כל כך, ממילא כל הטומאה הרמוזה באחוריים מתבטלת והולכת מצד ריבוי האור. וגם אין ניכר בו שוֹעַ [עשיר] ודל, שהאיש הפשוט

החושך, בלילי פסחים החל מפסח מצרים וכן בכל שנה ושנה (דרך ה' לרמח"ל ח"ד פ"ז ועוד), מְשַׁנָּה השי"ת את העיתים ומחליף את הזמנים, בכך שהוא נותן הארה גדולה מידו הרחבה והמלאה אף למי שלא מגיע לו על פי דין מצד עבודתו בהתגברות על הניסיונות כדי לחדש את קשר החיבור בינו וביננו, וכפי שהיה במצרים שָׁעַם ישראל ברובו לא היה ראוי לגאולה מחמת היותם טבועים במ"ט שערי טומאה (וזהר חדש ח"א נב.), ונגלה עליהם מלך מלכים המלכים הקב"ה

שמה, אז תזכו לקיים מצוות התלויות בזמני ששון ובמועדים הקדושים, ביראה טהורה ובאהבה שלימה, בגילה ברינה ושמחה רבה'.

ד. ב'זוהר הקדוש' (ח"ג מז): 'האי קרא אית לאסתכלא ביה, אמאי אמר (קהלת ב יג) 'וראיתי אני' [שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך] וכי שאר בני עלמא לא ידעי ולא חמאן דא, אפילו מאן דלא ידע חכמתא מן יומוי ולא אשגח בה, ידע האי שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך, והוא שבח גרמיה ואמר 'ראיתי אני'. אלא הכי תאנא, מאן חכים כשלמה וכו', 'וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות', מן הסכלות ממש אתי תועלתא לחכמתא, דאלמלא לא אשתכח שטותא בעלמא, לא אשתמודע חכמתא ומלוי. ותאנא, חיובא הוא על בר נש דאוליף חכמתא למילף זעיר מן שטותא ולמנדע לה, בגין דאתי תועלתא לחכמתא בגיניה, כמה דאתיא תועלתא לנהורא מחשוכא, דאלמלא חשוכא לא אשתמודע נהורא ולא אתחזי תועלתא לעלמא מניה וכו'. אמר רב יצחק, משל למתוק במר דלא ידע אינש טעמא דמתיקא עד דטעים מיריא, מאן עביד להאי מתיקא הוי אומר האי מיריא'.

וראה עוד ב'מאמרי אדמו"ר הזקן' (שנת תקס"ז עמוד רלז), וב'אור התורה' להרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע (עמוד קנו, קצא, קצב).

ה. כדאיתא ב'עבודת ישראל' (לפסח): 'בליל פסח האירו כל התיקונים והגדלות ברגע אחד כדי להוציא עמו בני ישראל מכור הברזל ממ"ט שערי טומאה למ"ט שערי קדושה, וזהו 'כי בחיפזון יצאת ממצרים' (דברים טז ג). ובחינה זו לא היתה מסיטרא דילן כמבואר ב'זוהר הקדוש' (ח"ב צד), והיה אז היחוד בחינת חתן וכלה הסועדין סעודת אירוסין בבית אביה'.

מילי דמלכא

וסובב את כל ה'סדר' – כידוע מדברי האר"י הקדוש, ובפרט בעסק המצה שבה מכניסים את ההארה האלוקית אל תוכנו שתהיפך להיות חלק מעצמיותנו.

ובה נתבאר בכתבי האר"י (שער הכוונות דרושי הפסח דרוש ו), בסדר 'יחץ' לוקחים את המצה האמצעית הרמוזה לספירת הבינה - מקור הגבורות שמשם עתידים להיגאל, שְפֹדָה אות ה"א הראשונה שבשם הוי"ה, וחוצים אותה לשני חצאים באופן שהפרוסה הקטנה שאוכלים לשם חובת מצה תדמה לצורת וא"ו, ואת השניה ששומרים לאפיקומן לצורת דל"ת, שכשהם מחוברים יחדיו יצא מהם

זוכה למדרגות נפלאות כמו בעל ההשגה הגדול ביותר, לפי שמצד ה' המשפיע גם החכם הגדול ביותר הוא כלא היה נוכח פני ה' הבא לכל איש ישראל, ואדרבה אותו שיש בו איזה השגה, מתבטל וחפץ להיות ה' שאינו יודע לשאול, ולא להשיג את גדלות ה' ביגיעת מוחו ושכלו, כי לשם – למקום של ה'אינו יודע' - דייקא יורד ה' ומזריח את אורו הגדול.

'יחץ', ריחוק כנסת ישראל להתקרב לה', מחמת הבושה מפני השי"ת

סדר זה של הארת ה' בגדלות וקטנות, המלמד על הארת מלכות ה' בכל המדרגות, הולך

1. ובודאי שאין בכלל דברנו לומר שאין צריך להכין עצמינו קודם הלילה הזה, משום שהאור הזורח מאת ה' מאיר על כולם בשווה, כי אותו שזכה להתכונן לחג כראוי, ביכולתו לסבול את האור הזה בצד מה וליקח ממנו לאחר זמן, בשונה ממי שלא הכין עצמו קודם לחג, שהאור פורח ממנו אחר ליל הסדר והוא נשאר ריק מכל, והוא נכלל בגדר שוטה המאבד מה שנותנים לו (חגיגה ד.).

2. לטובת הענין נביא את ביאור ענין זה בקצרה, כפי שהתפרש יפה בגליון 'מעיינא דמלכא' (גיליון 5): שם הוי"ה הבנוי מד' האותיות: יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א, רומז לד' עיקרי הספירות שיש בשמים ובארץ שמהם השתלשלה כל הבריאה (זוהר הקדוש ח"ב קכג, ח"ג יג, שם רנח. ברע"מ, עץ חיים שער ג פרק א, שער מב פרק יג) וכדלהלן:

אות יו"ד - רומזת ל'ספירת החכמה', וְרִמְזוּ לזה, שכשם שהיו"ד היא נקודה קטנה עד מאד, אך היא תחילה לכל אות, שכן לא יתכן להתחיל לכתוב שום אות מבלי שעושים תחילה נקודה קטנה, כמו כן ה'חכמה' היא יו"ד חכמה קדומה לכל מעשה בראשית.

אות ה"א הראשונה - עומדת כנגד 'ספירת הבינה' שבאה בסדר היורד אחר ה'חכמה', שבה האדם מתחיל להבין בינה כיצד להעמיד את מחשבת החכמה על תילה, ועל כן, מאחר ומהות ה'בינה' היא לקיחת המחשבה הראשונה וסידורה על נכון על ידי צמצום שתעמוד כראוי, לכך ה'בינה' משמשת ראש ושורש למידת היראה והגבורה.

ה והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור

לחבר את הדל"ת יחד עם הוא"ו ואז נעשה צורת ה"א שלימה.

ועומק עניינו כן הוא, בקצרת הסדר ישנם ג' מצות הסדורים מלמעלה ללמטה כנגד ג' המוחין - 'חכמה' 'בינה' 'דעת', שבכולם עושים את מצות היום (פרי עץ חיים שער חג

יחד אות ה"א שלימה, מהדל"ת את רגל הה"א".

וכתב עוד, שבעת אכילת החלק הקטן שהוא בצורת דל"ת - בקיום מצות אכילת מצה, זוכים לקבל גדלות המוחין וקרבת ה' בהארה גדולה, ולאחר מכן כשאוכלים את מצת האפיקומן שהיא בצורת וא"ו זוכים

אות וא"ו שבשם הוי"ה - רמז יש בה ל'ספירת התפארת' המשמשת בריח התיכון לכל המידות: 'חסד', 'גבורה', 'נצח', 'הוד', 'יסוד'. ומידה זו מורה ורומזת כביכול להקב"ה, וכמאמר הזוהר הקדוש' (תיקוני"ז ח"ב צז): 'תפארת איהו קודשא בריך היא'.

אות ה"א האחרונה שבשם הוי"ה - מכוונת כנגד 'מידת מלכות', לפי שהעולם הזה שבו ניכר בייחוד מלכותו ית', נברא באות ה"א וכמו שדרשו בגמרא (מנחות כט:): את שנאמר (ישעיה כו ד) 'כי ביה ה' צור עולמים', אלו שני עולמות שברא הקב"ה, אחד בה"א ואחד ביו"ד, ואיני יודע אם העולם הבא ביו"ד והעולם הזה בה"א, אם העולם הזה ביו"ד והעולם הבא בה"א, אל תקרי 'בהבראם' אלא בה"א בראם, הוי אומר: העולם הזה בה"א, והעולם הבא ביו"ד'.

ח. ובלשון האר"י: 'הנה צורת אות ה"א היא דל"ת על וא"ו, אבל זו הוא"ו היא קטנה ואין בה ראש, ולכן לפעמים נציירת בצורת יו"ד והוא בהיותה בצד החכמה וכו', ובהיותו בבינה אז נעשה וא"ו וכו', כי מצה הראשונה היא הוי"ה דע"ב מח חכמה, והשניה היא הוי"ה דס"ג והוא מח בינה, ולסיבה זו המצה הראשונה אינה נחלקת ונפרסת לב' פרוסות כי היא כנגד החכמה הנקראת אות יו"ד והיא אות אחת שלימה, אבל המצה השניה נחלקת ונפרסת לב' פרוסות כנודע, חציה לאכילת מצה וחציה לאפיקומן לפי שהבינה נקראת אות ה"א והיא נחלקת לציור ב' אותיות דל"ת על וא"ו וכו'. וחציה האחד שצורתה וא"ו מניחין לאפיקומן וחציה השני שצורתה דל"ת שהיא כנגד נוקבא אנו מחברים אותה עם החכמה שהיא מצה הראשונה השלימה ומברכים עליהם 'המוציא' ו'אכילת מצה', 'המוציא' כנגד השלימה, ו'אכילת מצה' כנגד הפרוסה.

ועל זו הפרוסה השניה שהיא כנגד אות דל"ת של ה"א אנו אומרים 'ה"א לחמא עניא' וכמאמרם ז"ל (פסחים קטז). 'מה דרכו של עני בפרוסה' וכו'. והענין הוא, כי בתחילה צורתה ה"א של 'ה"א לחמא עניא', ואחר כך נפרסת ונעשה 'לחמא עניא' שהוא הפרוסה כנזכר כי אות דל"ת הוא לשון ד"ל ועני, כי מה שהיתה אות ה"א נעשית 'לחמא עניא' שהוא אות דל"ת, ועיין שם עוד בהמשך דבריו שביאר כיצד מסדרים הכל לפי שם הוי"ה ית'.

אך בדרך חכמי האמת טוב ויפה הדבר הזה, כי מחמת שבהאי לילה זוכים ליסב אתכא דרחמנא (תוס' ברכות מב. ד"ה אתכא), רוצה ה' שנכניס בקרבנו את הארת שם הוי"ה שהיא אות בינו וביננו (זוהר הקדוש ח"ב צו.) בקיום מצות היום, ולזה ציוונו לאכול כזית שלימה ממצת 'המוציא' העליונה, כדי להשריש בקרבנו הארת גדולה זו של 'חכמה' הרמוזה ביו"ד.

בהאי שעתא אחר שלקחנו את המצה העליונה הרומזת ל'חכמה' ואת השניה הרומזת ל'בינה' והעמדו אותם בסדרם הנכון, נשלמת אמירתנו 'הא לחמא עניא די'. כלומר, 'ה"א' - היא מצת ה'בינה' השניה הרומזת לה"א [הראשונה] שבה זוכים לקיים מצות 'לחמא עניא', נעשית 'ד"י' - שהדל"ת מגוף אות הה"א שבה מקיימים את חיוב אכילת מצה, והיו"ד של המצה

המצות פרק ו). על העליונה הרומזת ל'חכמה', מברכים 'המוציא לחם מן הארץ' ואוכלים הימנה כזית לצאת ידי חובת הברכה. על השניה הבצועה הרומזת לספירת ה'בינה', מברכים 'על אכילת מצה' ואוכלים כזית למצוה ועוד כזית זכר לאפיקומן. ובאחרונה הרומזת לספירת ה'דעת', כורכים מצה ומרור, ואוכלים כזית זכר למקדש כהלל שהיה כורך מצה ומרור ואוכלם בבת אחת (שו"ע סי' תעה ס"א). וכבר עמדו הפוסקים בהאי דינא, מה ראו חכמינו לומר לאכול כזית מצה שלימה ממצת ה'חכמה' העליונה כדי לצאת ידי חובת 'המוציא לחם מן הארץ', ולא הניחו את הדין כבכל מקום שאמרו שאין צריכים לאכול כזית בייחוד לברכת 'המוציא לחם מן הארץ', ויאכלו רק כזית מהפרוסה בשביל מצות אכילת מצה^ט.

ט. ראה שו"ע הרב (סי' תעה ס"ה): 'לאחר שגמר ברכת המוציא יש להשיט השלישית השלימה מן ידו, ויאחוז בפרוסה מלמטה ובהעליונה מלמעלה ויברך 'על אכילת מצה', אבל לא ישמיט מידו מצה השלימה העליונה קודם ברכת 'על אכילת מצה' ואין צריך לומר שלא יבצע ממנה כלום עד לאחר גמר ברכת 'על אכילת מצה', לפי שיש אומרים שברכת 'המוציא' היא על הפרוסה שהיא לחם עני, וברכת 'על אכילת מצה' היא על השלימה, לפיכך טוב לצאת ידי שניהם ולברך בתחילה שתי ברכות אלו ואחר כך יבצע כזית מהעליונה השלימה וכזית מהפרוסה.

ואף על פי שבשביל ברכת 'המוציא' בלבד אין צריך לבצוע כזית מעיקר הדין, אלא אפילו כל שהוא יכול לברך 'המוציא', מכל מקום כיון שבשביל ברכת 'אכילת מצה' צריך לבצוע כזית שעל פחות מכזית אינו יכול לברך שאינו יוצא ידי חובתו בפחות מכזית, ואם כן להאומרים שברכת 'על אכילת מצה' היא על השלימה העליונה צריך לבצוע ממנה כזית ולסברא הראשונה שברכת 'על אכילת מצה' היא על הפרוסה, צריך לבצוע כזית מן הפרוסה, לפיכך לצאת ידי שניהם צריך לבצוע כזית מזו וכזית מזו'.

והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור :

תורת הסוד, אלא לכל אחד ואחד, וכפי שהורנו ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע, שיש לכל אחד מישראל קשר של קיימא למושגים נעלים אלו גם בדרכי העבודה'.

ונאמר, שמעת התקדש חג באמירת הלל בבית הכנסת - הרומזת להארה הגדולה היורדת בהאי שעתא"א עד סימן 'יחץ' שבה חוצים את המצה לשניים, עומדים ישראל ב'גדלות' כפי מדרגתם האמיתית, היינו, שאנו כנסת

העליונה מתחברים יחד בברכת 'המוציא' ו'על אכילת מצה', ומאירים באור יקרות כשם שהיה בעת ש'אכלו אבתנא בארעא דמצרים', ונשלם מאמר הכתוב (שמות יג טז) 'בחזוק י"ד הוציאנו ה' ממצרים'.

הגדלות והקטנות בליל הסדר בדרך העבודה

ענין זה של סידור הספירות באכילת מצה, אינו שמור רק ליודעי

י. כמו שהשיב הרה"ק מזידיטשוב זי"ע להגה"ק בעל ה'קצות החושן' זי"ע על שאלתו מה חידוש חידשה תורת החסידות (בעל שם טוב על התורה הקדמה אות נו בשם ספר דברי צדיקים): 'כי הנה רבי שמעון בר יוחאי וחבריו העלימו דבריהם במאד מאד, עד אשר נתגלה עולם התיקון דור רבנו האר"י ז"ל, והוא פרסם תורת הרשב"י, וכל דבריו היה בעולמות העליונים ולא כל מוחא סביל דא. עד אשר קם אדונינו מורינו ורבנו רבן של כל בני הגולה הקדוש איש האלוקים ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע"א, והוא גילה את האלוקות גם בעולם השפל התחתון הזה בכל פרט ופרט - ובפרט באדם התחתון, שאין בו שום דבר לא שום אבר ולא שום תנועה מה שלא יהיה לבוש לכוח אלוקי הטמיר ונעלם וגנוז בו, וכך בכל הדברים הנמצאים בעולם דלית אתר פנוי מיניה (תיקו"ז תי' ע קכב:). וגדול כוח הצדיקים שמדמים צורה ליוצרה כביכול, שאין שום תנועה ודיבור מה שאין בו ייחודים גוראים ונפלאים, וכל אדם נברא בעולם התחתון לעשות בתחתון ולרמוז בעליון. והורה לנו, איך לקשר את עצמנו בדביקות השי"ת ברוך הוא בכל פעולותיו, והאיך יוכל כל אחד לתקן העולם בדרך העבודה בעבודת הייחודים, ועבודת תיקון המידות הקדושים, וביטול התאוות ומידות רעות, והמתקת הדינים וכו', ובה הביא לנו את המלך לעינינו, שהוא המלך מלכי המלכים הקב"ה'. עוד אריכות בענין זה ראה בגליון 'מעיינא דמלכא' (גליון כה).

יא. וכבר הפליג בעניינה האר"י הקדוש (שער הכוונות דרושי חג הפסח דרוש ו), שבכל הפעמים אין ראוי לומר הלל עד אחר תפילת שחרית שאז עולים התפלות למקומן, אך בחג זה הקב"ה מעלה התפילות שלא בהדרגה, ותפילת ישראל מתקבלת מהרה באהבה לרצון, לכן אומרים מיד הלל השלם שכבר הגיע השעה הראויה לכך. וברש"ש (נהר שלום לב, ב) כתב לבאר את דברי האר"י: 'נדרשתי ללא שואל, כי בתפילת ערבית דליל פסח וכו', כי שיעור מה שנעשה בשבת ושאר

מילי דמלכא

שאמת יש בדבריו, כי השי"ת הוא זה שהוציאנו מארץ מצרים וקרבנו לפני הר סיני שלא לפי דרגתנו, ואנו כשני 'מחותנים' שאיננו תואמים יחד. ולכן באים וחוצים את הה"א לשני חצאים ומפרידים את כנסת ישראל מבעלה, לומר שאיננו ראויים לחיבור העליון של מצת בינה הרומזת לגאולה והדביקות אליו ית' מצד ריחוקנו ומעשינו.

אולם אז בא ה' ואומר, יודע אני שאיננו שווים, אך מה אעשה וחושקני בכס ועל תאוה ורצון לא ניתן לשאול ולתמוה כי הוא דבר פנימי ללא טעם², אך מאחר וטענתכם

ישראל הרמוזים באות דל"ת שבתוך הה"א לפי שאנו דל"ים ושפלים, עומדים יחד עם הקב"ה – הרמוז בוא"ו (זוהר הקדוש ח"ג רנה. ברע"מ ועוד) כאחד, ויש חיבור ודביקות בין קוב"ה עם ישראל ושכינתיה.

אך אז בא סימן 'יחץ' שאנו אומרים לפני ה', שאיננו יכולים להשתוות אליו ית' ולהיות עמו יחד מצד היותו רם ונישא דלית מחשבה תפיסא ביה כלל (תיקו"ז הקדמה יז), וכאותו שפירש הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע את לשונו הנלעגת של הכפרי שאמר תחת 'בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך', 'בשעה שמצה ומרור מחותנים לפניך',

ימים טובים על ידי כמה תפילות, נעשה הכל בתפילת ערבית, ועל זה אנו אומרים אחר כך ההלל, להודות לאל על הנס הזה שנתן בנו כח להמשיך הכל בתפילה אחת, וזה בפנימיות ואחר כך הסדר הוא בחיצוניות'.

וראה עוד לדברי העבודת ישראל' (לפסח) המגלה מעט מסוד הלל זה: 'בליל פסח נתגלה האור הבהיר ובפרט בשעה שאומרים הלל שאין זה כל השנה וימים טובים, הלל גמור בגימטריא שד"י שהיה משדד מערכות, הלולא בביתא מרפסין איגרא (פסחים פה:), רמזו בדבריהם כדרך המשל דאיתא ב'זוהר הקדוש' (ח"ג קיד:), משל למלך שכעס על בנו ומרחקו ממנו ומטרוניתא עמו. לימים בא המלך מחמת שרחמנותו על בנו ומשיגח מן החלונות ומציץ מן החרכים לראות מה שבנו עושה ושרי געה ובכה, ועל כל פנים אם רואה שהבן בשמחה אין הבכיה כל כך גדולה. ולזה צריך להיות בשמחה, וצריך בהלולא לרפוס איגריין, רצה לומר לשבור כל איגריין וכותלתיין שלא יצטרך עוד הקב"ה להשיגח מן החלונות רק 'ונגלה כבוד ה' לעיני כל' (ישעיה מ ה). אלא שלאחר ההלל יכול האור הבהיר להסתלק ממנו, וצריך להמשיך עליו הקדושה אחר כך בקידוש ובמצה ובארבע כוסות שהן כנגד ארבע כוסות של [חמלה], וכנגד ארבע כוסות התרעלה שעתיד הקב"ה להשקות הרשעי ארץ' (ב"ר פח ה).

יב. כמו שאמר הרה"ק בעל התניא זי"ע כמובא בספר נכדו ה'צמח צדק' זי"ע בספרו 'אור התורה' (פרשת בלק): 'הנהגה למה נתאוה זה אין ידוע, אם כך עלה ברצונו, ושמעתי שכאדמו"ר נשמתו עדן אמר בדרושים הישנים בלאזניא, נתאוה הקב"ה

לה"א הראשונה – ה'בינה', נשלמת מעצמה ביותר תוקף ממה שהיתה הה"א הראשונה קודם הריחוק, לפי שהיחוד והקרבה לה' באה מתוך השתוקקות ורצון.

'לחם עוני', ב' פירושו אחד הם

לבשנרצה, זהו סוד עומק דברי ה'שליה הקדוש' (מס' פסחים מצה שמורה אות קנד) ועוד מרבותינו שכתבו, ששני פירושי חז"ל (פסחים לו.) בביאור מה שהמצה קרואה בתורה בשם 'לחם עוני' (דברים טז, ג), או כי כן דרך העני לאכול פיתו – לפי שאין לו במה לערב בלחמו חוץ מקמח ויין, או משום שעונין עליו את ההלל (רש"י פסחים שם ד"ה שעונין), שניהם חד הם. כי בתחילה אין המקרא יוצא מידי פשוטו שהמצה רומזת על היותנו כעני זה שדרכו לאכול מצה, כמו שהעיד האבן עזרא שמצה היא מאכל העבדים הניתן להם לאוכלה, לפי שקשה להתעכל ושבָּעִים ממנו לאורך זמן². ולאחר שבאים

נכונה ששני הצדדים החתן והכלה אינם שווים וכיצד יוכלו לדור בכפיפה אחת, שימו אל לבכם שְׁאָנְהָג בכם כמנהג כל הארץ, שכשם שבכל קשר נישואין על האיש להיות 'נחית דרגא' כדי לזכות ל'נסיב איתתא' (יבמות 30:), ולולי כן אי אפשר לשני הפכיים של איש ואשה לישוב יחדיו, כך ארד גם אני מרום כבודי כדי להיות עמכם חד בחד ולהאיר עד מטה – שתוכלו להיות עמי בקשר אהבה בבחינת 'ושאינו יודע לשאול את פתח לו' ואתן לכם כלים ודעת להתייחד עמי, ודבר זה מתקיים עתה בליל פסח, שהשי"ת יורד ובא אלינו שלא כערכנו.

זהו על רגל אחת סוד אכילת מצה ובייחוד אכילת אפיקומן, שהשי"ת נותן כביכול מלחמו לדל – לנו בני ישראל, ומניח בה דעת עליונה המסייעת לעלות ולהתקרב אליו, ובאכילתם כדבעי, נשלם שם הוי"ה – ייחוד קוב"ה ושכינתיה בכך שקיימנו את המצות בכל הַמְצוֹת, ואז אות הה"א האחרונה הרומזת ל'מלכות' ולכנסת ישראל המקבילה

להיות לו דירה בתחתונים, ומאחר שנתאווה, הנה על תאווה אין שואלים קושיא'. וכתב אדמו"ר הרשב"ב זי"ע בהמשך יו"ט של ר"ה (תרס"ו, ליל ב' דר"ה) בזה הלשון: 'שזהו מצד התשוקה לבד, לא מצד ההכרח חס ושלום בשביל השלימות, ואין אנו יודעים טעם שכלי מפני מה נשתוקק וכו', שאין זה מצד איזה הכרח וטעם שכלי כי אם מפני שנתאווה כך, שהוא למעלה מטעם ודעת, וכמו שאמר רבינו ז"ל על זה, אויף א תאווה איז קיין קשיא, רק שנתאווה שיהיה מציאות תחתונים ויומשך בחינת עצמות אור אין סוף למטה וכו', עיין שם.

יג. ואלו מקור הדברים כפי שהם באבודרהם (סדר ההגדה ופירושה): 'ואם תאמר מהו

חיי מרורותיו, אזי בכירור ותיקון הגבורות הללו, הוא זוכה לראות כיצד אט אט המרור נהפך למתוק, שה' בא אליו ומתחבר אליו, שמיד מצרפים למרור מצה באכילת כורך, עד שלבסוף [באפיקומן] אוכלים שוב מצה לבד ללא מרור.

'זכר למקדש כהלל', הלל לימוד שהארת קרבן הפסח שבבית המקדש קיימת גם עתה בהשתוקקות לה'

עתה בידנו להבין עוד, מהו סוד ה'כורך' הבא אחר ה'מרור' הנוהג עד היום הזה 'זכר למקדש כהלל', על אף שהיום כשאין בית המקדש קיים - גם הלל מודה שאין יוצאים ידי חובה באכילת מצה יחד עם דברים אחרים (לביאור הדברים ראה בשו"ע הרב סי' תעה ס"ז). כי אם עיקר המטרה באכילת ה'כורך' היתה להזכיר את שהיה בזמן שבית המקדש עמד על מכונו, הרי שאכן לא היה מן הענין להזכיר זאת בלילה הזה, ובוודאי אחר דברי הפוסקים (מגן אברהם סי' תעב ס"ק ב) שאין לעשות זכר לחורבן בלילה הזה שאנו בו כבני חורין. אך מאחר וכל עיקר כוונתנו בעריכת הסדר וסימניו הוא לקבל

להבנה וידיעה מה אנו ומהיכן יצאנו ומתמלאים בבושה ובכלימה, בא ה' ומאיר לנו אור גדול כדי לרוממנו ולקרבנו אליו, ואז נשלם הפירוש השני ב'לחם עוני' לחם שעונים עליו דברים הרבה, וממילא הפה פותח מעצמו להלל ולשבח ולספר לה' על שגאלנו וגאל את אבותינו וקרבנו לעבודתו - וכדלהלן.

'כי עזה כמות אהבה', באכילת 'מרור' שבגימטריה 'מות', מבררים שגדלה אהבתנו את ה' בכל מצב

אחר שסיימנו לאכול מצה, ממשיכים בסדר הסימנים ואוכלים 'מרור', וגם בו רמוז סדר העבודה על רצוננו להידבק בה' בכל לב ונפש, כי המרור עולה בגימטריה מות (פרי עץ חיים שער חג המצות פרק ג), ללמד ולרמז שכאיש ישראל עומד ואומר לפני השי"ת כאותו חסיד 'שהיה קם בלילה ואמר: אלוהי, הרעבתני ועירום עזבתני, ובמחשבי הלילה הושבתני, ובעוזך וגדלך נשבעתי: אם תשרפני באש, לא אוסיף כי אם אהבה אותך ושמחה בך' (חובות הלכות שער אהבת ה' פרק א), ומראה 'כי עזה כמות אהבה' (שיר השירים ח ו) - אהבתו את ה' למרות

'די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים', כי 'ויאפו את הבצק' (שמות יב לט) לא היה אלא אחר יציאת מצרים. ופירש הרב יהוסף האזובי בשם בן עזרא, שהיה שבו ביהודו, והיו מאכילין אותו לחם מצה ולא נתנו לו לעולם חמץ. והטעם מפני שהוא קשה ואינו מתעכל במהרה כחמץ, ויספיק ממנו מעט וכן היו עושים המצרים לישראל'.

והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור יא

שהוא העיקרי והחשוב יותר 'ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלהו' (שמות יב ח).

ויאמר לפרש על פי דברי הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שפתי

צדיק פרשת בהעלותך אות טז משמו), שכל ענין פסח שני הוא דבר שאינו מובן ומיושב בשכל אנוש, כי אחר שהאנשים הללו העידו ואמרו בעצמם את תשובתם בפה - שהם אינם יכולים להקריב את הפסח במועדו כי טמאי מתים המה, למה עלה בדעתם לבוא כלל למשה רבינו ולשאלו כדת מה עליהם אחר שאונס רחמנא פטריה.

ופירש, שאותם אנשים אכן ידעו היטב את מצבם ושעל פי דין תורה אין ביכולתם ומחויבם להקריב את הפסח, ומכל מקום לא הסכימו שתבטל מהם הארת הפסח מהם למרות היותם פטורים מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה (סוכה כה), ולכן הלכו ואמרו למשה רבנו, יודעים אנו ש'אנחנו טמאים לנפש אדם', ועדיין 'למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל'. ולפי שהשתוקקו ורצו כל כך נתחדשה פרשה חדשה עבורם במרום - פרשת פסח שני, שבה הודיע ה' כי כל המשתוקק להתקרב אליו, זוכה מיד שה' פותח לו פתח מיוחד ובא אליו".

משפעת ה' היורד ובא לבתינו ודבר זה קיים תמיד - גם היום כשאין בית המקדש, לכך מזכירים ואומרים ש'כך עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קיים', ואנו ממשיכים זאת גם היום שאין לנו בשר פסח, כי אותה הארה יורדת ונותנת חיות כמו אז, אלא שבזמן הבית ראו זאת בגלוי על ידי אכילת פסח, ואילו עתה זוכים לזה בפנימיות בלבד על ידי אכילת המצה המרור והכורך. והיינו טעמא שכתבו הפוסקים (משנ"ב סי' תעה ס"ק טז) שראוי לאכול לכתחילה ב'כורך' שני כזיתים של מצה, אחת כנגד הפסח ואחת כנגד המצה שהיתה נאכלת עמה, ללמד ולרמז שהארת ה' שהיתה אז בקרבן פסח עודנה קיימת גם היום, ובייחוד לכל הבוש להתקרב לפני ה', שזוכה שה' מקרבו ויורד עד למדרגתו.

'לקיים מה שנאמר 'על מצות ומרורים יאכלהו', מדוע נוכר פסוק של פסח שני

מבל' דברנו אלו נוכל לתרץ את קושיית רבותינו (ראה שו"ת חתם סופר חלק אור"ח סי' קמ אות א, רש"ש פסחים קטו), מדוע אמר הלל באכילתו את לשון הפסוק (במדבר ט יא) 'על מצות ומרורים יאכלהו' - הכתוב בפסח שני, ולא נקט את שנאמר בפסח ראשון

יד. וזה לשון השפתי צדיק' שם: "ויאמרו האנשים ההמה אליו" (במדבר ט ז). לכאורה שלשה תיבות אלו כמיותרים, דהלא מיירי מהם והיה די לכתוב 'ויאמרו אנחנו טמאים' וגו'. ויובן על פי מה ששמעתי מפה קודש אדמו"ר זקני ה'חידושי

המלך בסימן 'שלחן עורך' שבסימום באים לתכלית ליל שימורים באכילת אפיקומן שבסימן 'צפון'. כי כשהשי"ת רואה כיצד בניו אהוביו משתוקקים להיות עמו אך יודעים שהם רחוקים מאד מלהיות עם ה' חד בחד, אזי הוא מושבינו אצלו ומקיים 'אפיקומן' – שמשמעותו אפיקו מנא (פסחים ק"ט:), ומוציא לנו מיני מגדים היא המצה העליונה שהיתה אצלו בסוד הוא"ו שהיא אות חיבור, ומחבר אותנו להיות יחד עמו.

והוא שהגידו על 'הרה"ק מלובלין זי"ע, שהיה אוכל כזית מקרבן פסח שהביא לו אליהו הנביא זכור

וזאת שבא הלל ואמר, אמת הדבר שיהיו דורות שבית המקדש לא יהיה קיים ושוב לא יקרב קרבן הפסח כדהשתא, אך עדיין גם להם חלק ונחלה בהארת הפסח לו רק יעשו כאותם טמאים לנפש אדם שאמרו 'למה נגרע' והשתוקקו להתקרב לה', שאז מובטחים הם שכל ההארות שהיה בקרבן פסח יאירו עליהם גם עתה בגלות ללא קרבן פסח^{טו}.

'שלחן עורך' ו'צפון', שלימות החיבור בין הקב"ה לעמו ישראל מכאן ואילך מובן מדוע אחר 'כורך' אנו מוזמנים ליסב על שולחן

הרי"ם] 'זצ"ל' למה נגרע לבלתי הקריב' וגו' (שם), שעל ידי רוב הצימאון אשר היה בהם שיקריבו גם כן את הפסח, ודאג לבם בקרבם מאד למה יגרעו משאר כל ישראל, זכו להמשיך פרשה חדשה בתורה, וזכו למצות פסח שני, ואצל פרשת בנות צלפחד איתא (רש"י במדבר כז ז ד"ה כן) ראתה עינן מה שלא ראו וכו' פרשה זו כתובה לפני במרום, וכאן לא איתא כן, משמע שכאן זכו שנתחדש על ידן מצוה זו. ומשום שידעו שצריכין להמשיך בכאן ענין חדש שזה צריך להיות דווקא על ידי משה רבנו ע"ה שיודע לב כל ישראל ועומק רצונם כמה גדולה התשוקה אצלם להמצוה הזאת, עד שבגודל הצימאון והתשוקה יוכל להתחדש להם מצוה חדשה. וזהו 'ויאמרו האנשים ההמה אליו', שקרבו בגודל הצימאון שלהם אליו, לומר 'למה נגרע', על ידי זה זכו להתחדש פרשה זו, ואצל פרשת בנות צלפחד איתא שקרבו מקודם לאלעזר, אמר יש גדול ממני, אחר כך לפני משה וכו' (במדב"ר כא יב), אבל כאן קרבו מיד ישר לפני משה, שאין זה בכוחו של קטן ממנו, וכמו שכתב 'עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכ"ם' דייקא, היינו, שידע גודל הרצון שלהם, ולפי גודל הרצון הזה בטח יהיה ציווי חדש להם. ויש לפרש, 'עמדו' באור תשוקה זו ולא יתקררו, אז יבוא מענה נכונה, כי התלהבות התשוקה גרם פתח האור'.

טו. וראה ב'הגדת קול יהודה' (עמוד קס) שכתב בדומה לזה, שהרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע השיב לאביו הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע ששאלו זאת מדוע מזכירים את הפסוק של פסח שני, שהוא משום שאנו מבקשים בעת אכילת

יג והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור

(כתובות סה:), מתנוצץ אור הגאולה העתידה הייחוד העליון – בעת שיבוא אליהו ויבשרנו 'הנה זה בא' (שיר השירים ב ח), ולכן פותחים את הדלת לאליהו הנביא ומבקשים הימנו שישפוך ה' חמתו על הגויים, ויראה אלהים בציון.

ועוד עומק יש במעשינו זה של פתיחת הדלת ומזיגת כוסו של אליהו, שרצוננו לומר שאיננו קוראים לאליהו הנביא רק לאות וסימן על העתיד לבוא, אלא שאנו מאמינים ובטוחים, כי ממש עתה אחר שהשכינה הקדושה בתוכנו וה' האכילנו ממאכליו, אנו בבחינת גאולה ואליהו הנביא נמצא כאן ממש, כי במקום גאולה שם נמצא אליהו הנביא^{טז}.

ודבר זה מביא ממילא ל'הלל' 'נרצה', שמחמת שהלב עולה על גדותיו מקרבת אלהים לי טוב, מתעוררים להלל ולהודות לה' הלל הגדול שאומרים אחת בשנה,

ל**טוב**, והיו רואים אצלו אחר כך, שנשתמנו שערות שפתותיו מן השומן' (פי צדיק מאמר כב), או כמובא בספר 'מנהגי רבותינו והליכותיהם' (פ"י ס"ק פ) משמו של הגה"ק רבי יהושע בוקסבוים זצ"ל אב"ד גאלאנטא, שבעת אכילת אפיקומן שהוא זכר לפסח, היה רגיל מרן ה'חתם סופר' זי"ע להפוך את המצה מיד ליד כמו שנכווה מחמימות הקרבן פסח. כי הם שהשתוקקו כל כך להתקרב אל ה', היו זכאים לקבל את סוד המצה הפסח והאפיקומן באמיתתה, לפי שה' התקרב אליהם גם כן במדה שווה, ונתן להם את תאוות לבם ללא כל שינוי.

'הלל נרצה', לפיכך אנחנו חייבים להודות לה' שקרבנו אליו

כשמימים את אכילת סדר המצות ושבים אל ה' ברשפי אש קודש בייחוד וזיווג עליון, כעין חיוב האיש לאשתו שתאכל עמו

הכורך בליל הסדר, שנזכה שעוד השנה יבנה בית המקדש בין פסח ראשון לשני ונזכה להקריב פסח שני. והם הם הדברים האמורים, שעניין הזכרת פסוק זה לרמז על תשוקתנו להתקרב לה', שהעושה כן זוכה שה' מאיר עליו פנים – כמים פנים לפנים.

טז. משמו של הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע מובא (ליקוטי הרי"ם ליקוטים עמ' רלד) שהיה משבח את הגה"ק בעל ה'נודע ביהודה' זי"ע שהיה דרכו ללוות את אליהו הנביא אחר 'שפוך חמתך', ואמר ה'חידושי הרי"ם', אם ה'נודע ביהודה' ראה את אליהו הנביא או לא אין זה מעניינינו, אך אמונתו הגדולה שאליהו הנביא בא לביתו, היא מעלתו הגדולה. ולפי דברנו הנה עולה הדבר בכפתור ופרח, שאין כאן ענין כלל האם המעשים עצמם כמו הקרבן פסח עצמו או אליהו הנביא עצמו נראה

מילי דמלכא

ושמבחים לפניו על שְׁאַיְכַרְנוּ נעשו קדושים וְזָפִים בלילה הזה מאכילת מצה וד' כוסות, ועל כן איברים שפלגת בנו, ורוח ונשמה שנפחת באפנו, ולשון אשר שמת בפינו, הן הם יודו וישבחו ויפארו.

ארי השתא אין כלל קושיא, מהיכן בא ענין אמירת מגילת שיר השירים' בגמר הסדר^ה, כי מגילת שיר השירים היא קודש קדשים (ידים פ"ג מ"ה) ותוכה רצוף אהבה על קשר הנישואין בין המלך שהשלום שלו לבני ישראל עם קרובו, ובכל השנה כולה קשה מאד להשיג ידיעה זו, אבל אחר ה'סדר' שמתקרבים כל כך קדם מלכא, אז הוא הזמן המובחר מכל לאומרה^ט.

וצא ולמד כי אמת דברנו עד כמה מגיעה הדביקות באמירת שיר השירים אחר שזכינו להארות ה' על שולחן ה'סדר', ממה שסיפר הגאון רבי ישראל איסר מפונוביז' זי"ע מתלמידי הגה"ק רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע על הגאון מוילנא זי"ע (מנוחה וקדושה שער התורה ח"ב סי' טו) ש'היה נוהג להוציא כל איש מעליו אחר הסדר של פסח. פעם אחת התחבא שם אחד ממקורביו שרצה לראות מה עושה

ומשבחים לפניו על שְׁאַיְכַרְנוּ נעשו קדושים וְזָפִים בלילה הזה מאכילת מצה וד' כוסות, ועל כן איברים שפלגת בנו, ורוח ונשמה שנפחת באפנו, ולשון אשר שמת בפינו, הן הם יודו וישבחו ויפארו.

זהו גם סוד הפיוט שאומרים בסימן 'נרצה' – 'ויהי בחצי הלילה', שם מונים והולכים את כל הניסים שנעשו לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ופותחים בנס הגדול 'אֶרְצְדָק נִצְחָתוּ פְּנִיחָלָק לוֹ לַיְלָה' – שהשי"ת חלק לאברהם אבינו את הלילה כשרדף אחר המלכים להציל את לוט. שאין כוונתנו לגולל בזמן רם שכזה מעשיות משכבר הימים ולהעלות טובות זכרונות, אלא לעורר שבלילה הזה מתנוצץ אורו של דוד המלך הגואל האחרון שהיה שורשו בלוט כמאמר חז"ל (ב"ר מא ד) 'מצאתי דוד עבדי' (תהלים פט כא) – היכן מצאתי בסדום, בכח מלחמתו של אברהם אבינו שנטל עפר (תענית כא:) הרומז ל'מידת המלכות' המתגוללת בעפר, והרימה כלפי

בעינים, אלא העיקר בלילה הזה הם קבלת וקליטת הארות הגדולים המאירים ובאים לכל אחד אפילו כשהדבר אינו נראה בלבושו הגשמי.

יז. אריכות ביאור ענין עפרו של אברהם אבינו תמצא ב'מעיינא דמלכא' (גיליון לז). יח. מנהג זה נזכר כבר ב'סדר היום' (ביאור ענין עשר מכות) הכותב: 'ואם יש בו יכולת יקרא מגילת שיר השירים בקול זמרה ותודה שיש בה מעניינא דיומא'.

יט. ראה ב'של"ה הקדוש' (מסכת פסחים מצה עשירה דרוש שלישי אות תז): 'וכבא מועד, אז מקרא קודש, נעשינו בת זוג להקב"ה, כמשוש חתן לכלה, כן יציאת מצרים כנודע. ועל כן, חסידים ואנשי מעשה אומרים שיר השירים בליל שמורים'.

והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור

במשך כל השנה, חשו והרגישו שאם יאריכו עוד זמן מה ליסב על שולחן המלך, הרי שתדבק נפשם ביוצרים מרוב דביקות ורוממות² המשופעת בזה הלילה, ולא באלה כידוע חפץ ה', ולכן היו חייבים לעשותו במהרה, כדי שיזכו להגיע גם למועדים ולרגלים אחרים ששים ושמחים.

'חג הפסח וחג המצות', שני שמות החג לרמזו על רצוננו להתקרב אל ה' ורצוננו להתקרב אלינו

והאמת היא שכל תהלוכות הפסח בנויים מרצוא ושוב זה - שאנו חפצים להתקרב להשי"ת אך יודעים שאיננו ראויים לכך, ומודים לה' על שקרבנו לעבודתו, ולצד האחר

הגר"א בשעה זו, וראה שהתחיל לומר שיר השירים בדביקות גדולה, ומיד יצאה נשמתו של הגר"א להדבק באלוהיה והגוף נראה כמת, עד כדי כך שהלה שהתחבא בחדר חשב אותו למתעלף ונגש לעוררו ולהקיצו מיראתו שלא ימות!

רבותינו שקיצרו בעריכת הסדר, כדי שלא תצא נפשם מרוב דביקות

מאד מובן לפי זה, מה שסיפרו אודות קדושי עליונים כהרה"ק ה'תורת חיים' זי"ע ועוד, שליל הסדר נמשך אצלם בקיצור זמן, ותיכף אחר שהתחילו את עריכתו כבר נפנו לעסוק בהלכות הפסח אחר שגמרו את הסדר. כי אותם צדיקים שלבם בער לה'

כ. וכאותו שסיפרו על הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע, שהיו צריכים לשומרו בעת שהתפלל תפלת ערבית, שלא תצא נפשו ב'אחד' בעומדו לפני קונו. וזה לשון הספר הקדוש 'עמוד העבודה' להרה"ק המגיד מקאסוב זי"ע (חלק המחשבה דרוש ^ו): 'ושמעתי וקבלתי ממגידי אמת, שמיתת הרמ"ע מפאנו בעל 'עשרה מאמרות' ו'ונת אלם' ו'פלח הרמון' היה במיתת נשיקה, שהתקשר נשמתו למעלה, ונפל לארץ מושלך כאבן דומם ונשאר מת על הארץ'.

ובספר 'ברכת אברהם' להרה"ק מבוטשאטש זי"ע: 'הרמ"ע מפאנו ז"ל מת מיתת נשיקה, וכך היתה מיתתו, בכל יום ויום היה מתבודד בחדר מיוחד ומקשר נשמתו בחי העולמים מאהבתו ודביקותו בו ית'. קודם לכניסתו לחדר ההתבודדות, היה קובע זמן למשמשו לבוא ולעוררו עד שיפסיקנו מדביקותו. היה השמש בא בכל יום בשעה שקבע לו רבו והיה מעוררו עד שנער מדביקותו בו יתברך. פעם אחת נפלה דליקה בעיר, מחמת הבהלה שכח המשמש ולא בא, בזמן שקבע לו רבו, אחר שעה קטנה נזכר ובא, נכנס ומצאו מת שנפשו יצאה מחמת התקרבות לו יתברך'. וראה עוד בספר הקדוש 'נתיב מצוותיך' (נתיב אמונה שביל ג אות כה) שם מסופר, שבאופן זה נלקח לבית עולמו הרה"ק רבי יוסף מיאמפלא זי"ע בנו של המגיד מזלאטשוב זי"ע, עיין שם.

מילי דמלכא

בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל'
(שמות יב כז)^{כא}, ומידה זו שכל אחד
משבח ורוצה לייקר את האחר, היא
שלימות הזיווג והייחוד שנעשה בחג
זה בין ה' לעמו ישראל.

משה רבנו ירד אף הוא בהדרגה
מלמעלה ללמטה עד דרגת האנשים
שלא היו נימולים, כעין מה שה'
עושה בליל פסח, ולכן לא אמר
להם מיד את המונע מהם לאכול
קרנן פסח

על פי כל הנתבאר נוכל לשוב לראש
דברנו וליישב את שפתחנו

ה' חפץ בנו ואוהב אותנו מכל עם לפי
שנמשכנו אחריו כמים ומביאנו אל
חדריו, וכמו שאמר הרה"ק
מבארדיטשוב זי"ע (קדושת לוי פרשת בא)
שלסיבה זו מכנה התורה הקדושה את
חג זה בשם 'חג המצות' ואילו במשנת
חז"ל ובשגרת לשוננו נקרא חג זה 'חג
הפסח'. שהוא כי השי"ת מעלה על נס
ומשבח אותנו על שיצאנו ממצרים אל
המדבר - ארץ לא זרועה עם מעט
מצות שעשינו צידה לדרך ונמשכנו
אחריו בביטול גמור, ואילו אנו בני
ישראל קוראים לחג זה 'פסח' לשבח
את השי"ת ש'פסח על בתי בני ישראל

כא. וזה לשונו: 'ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו' (שמות יב, כז). והנה יש להבין שאנו
קורין את יום טוב המכונה בתורה בשם 'חג המצות' (שם כג, טו) אנו קורין אותו
פסח, והיכן רמז זה בתורה לקרוא יום טוב זה בשם פסח, והלא בכל התורה
נקרא יום טוב זה בשם חג המצות.

והנה כתיב (שיר השירים ו, ג) 'אני לדודי ודודי לי', היינו, שאנו מספרים שבחו של
הקב"ה והקב"ה מספר שבח של ישראל וכו'. והנה 'חג המצות' נקרא על שבח
ישראל. ועיין ברש"י על פסוק (שמות יב לט ד"ה ויאפו) 'ויאפו את הבצק עוגות
מצות וגו' וגם צדה' וגו', ועיין ברש"י מגיד שבחן של ישראל וכו', שמפורש
בקבלה 'זכרתי לך' וכו', עיין שם. ונמצא נקרא 'חג המצות' על שם שבח ישראל
שאפו את הבצק עוגות מצות. ולזה בתורה נקרא יום טוב זה בשם 'חג המצות',
כביכול השי"ת מספר שבח של ישראל. ואנו קורין היום טוב בשם פסח, על שם
שבח השי"ת, 'ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח' וכו', שהוא שבח השי"ת
על דרך הפסוק 'אני לדודי ודודי לי'.

וכן הוא באור זרוע לצדיק' להכהן הגדול מלובלין זי"ע (ענין גלות מצרים אות ז):
'ולכך נקרא החג בשם פסח ובלשון התורה חג המצות, כי מצה הוא השתדלות
ישראל מצד יחוסם והוא האמונה, ופסח הוא מעשה השי"ת מצד יחוסם במה
ש'פסח על בתי' וגו' (שמות יב כז) והוא על דרך 'את ה' האמרת וה' האמירך' (דברים
כו ז). ובפסח שנעשינו לעם בתורה שבכתב שמצד השי"ת נקרא 'חג המצות'
היחוס שמצדינו. ובתורה שבעל פה של בני ישראל נקרא 'פסח', שייכותינו
להשי"ת בחג זה שמצידו'.

והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור

וכשהעלה גם מקום זה, או אז ירד למקום הנמוך ביותר ואמר להם שבהם עצמם יש ערלת בשר והם עבדי הגוף, ואז הוריד את אור ה' עד המקום הנמוך ביותר כסגולת הפסח שאור ה' יורד עמוק עמוק כדי להעלות את הטבועים שם שיתקרבו אליו.

יעלה ויבוא נא מכל האמור, כי בלילה הזה יורד ה' ומשכין עצמו אצלנו ומתעוררת כמאז חשקת ה' להיות עמנו אחד באחד, ולא נותר לנו כי אם להתבטל אל ה' ככלה היושבת וממתנת לחופת כלולותיה.

תערב תפילתנו לפני ה', שנזכה לנצור בקרבנו את הארות הלילה הגדול הזה לכל השנה, וכמו שהגידו צדיקים (בית אהרן לפסח ד"ה חסל סידור פסח) שלא לחינם הוקבע שמו 'ליל הסדר', לפי שהוא ממשיך 'סדר' לכל ימות השנה. ובאותו לילה שהשכינה הקדושה יורדת ממעל לבתי ישראל, נזכה לבניסן עתידין להיגאל (ר"ה יא.) בירידתו ית' להאי עלמא עם מקדשו משמים, 'זך שוכן מעונה, קומם קהל עדת מי מנה, בקרוב נהל נטעי כנה, פדויים לציון ברנה', אמן.

ושאלנו, מדוע נמנע משה רבנו לומר מיד לאותם שלא מלו עצמם שהוא הדבר העיקרי המעכבם מלאכול פסח, אלא הלך סחור סחור ואמר להם שהנכרים המצויים ביניהם או מילת עבדיהם הם המעכבים אותם מלאכול קרבן פסח. דהנה ביררנו, שאף שבכל ימות השנה גילוי מלכותו תלויה ועומדת בעבודת התחתונים, בלילי פסחים יורד ה' ופותח שער אף לפחותים כפי ערכם ומדרגתם, כדי שיוכלו להתקרב אליו. ולכן פתח משה רבנו ובא אף הוא בירידה בהדרגה דרגה אחר דרגה לאותם אנשים רחוקים, כדי שיוכל לרדת עד לעומק עמקי הטומאה ולהוציאם משם, וזה שאמר בראשית הכל שאור ה' הצפון בקרבן פסח אינו יכול לבוא ולשכון אצלם לפי שבני נכר מצויים אצלם, ואחר שתיקן מקום זה, ירד עוד יותר ואמר להם, שהדבר המעכבם מלהימנות על הפסח הוא מילת עבדיהם – שדבר זה קשה מקודמו שהיו נכרים ביניהם כי הנכרים לא היו חלק מנכסיהם וקנייניהם אלא רק יחד עימיהם בקשרי ידידות, שלא כמו העבדים שהם חלק כחלק מהם,